DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
MINORE MALO MEDICO,

Quam
BONO CUM DEO,
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. PHILIPPO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSIAE, MARCHIONE BRANDENBURGICO, DUCATUS MAGDEBURGICI GUBERNATORE, CETERA,
IN ILLUSTRI FRIDERICIANA,
GRATIOSO FACULTATIS MEDICÆ INDULTU,
PRÆSIDE
DN. GEORGIO ERNESTO STAHL,
MED. D. EJUSD. ET RER. NATUR. PROFESS. PUBL. ORDIN. ACAD. NAT. CUR. COLLEG. LONG. DIGN. FACULT. MEDIC. p. t. DECANO GRAVISSIMO,
DN. PATRONO, PRÆCEPTORE, AC PROMOTORE SUO omni honoris cultu proſequendo,
PRO GRADU DOCTORALI
Summisque in ARTE SALUTARI, Honoribus, Juribus & Privilegiis rite capeſſendis,
D. Maji MDCCX.
Publicæ Eruditorum disquiſitioni exponit
GOTTOFREDUS GÜNTHERUS SCHNEIDER,
Sondershuſa-Swartzburgicus.

Halæ Magdeb. Litteris Chriſt. Henckelii, Acad. Typogr.

DEO
PROXIMO
ET
AMICIS.

PROOEMIUM.

QUamvis ita dicta Philoſophia, quæ per varias ſui partes in ſcholis docetur, ejusmodi ſit negotium, cujus ſanus atque ſobrius uſus, altioribus, quas vocant, Facultatibus, tantum ſubſidii præſtare poſſit, imò debeat, ut ſine illa, non ſolùm difficillima ſit diſcendi atque comprehendendi, quæcunque Methodus; Infirma verò ac incerta, omnis ita acquiſita Scientia: ſed etiam, ſi quid contra illam, & veris ejus regulis oppoſitum, ſupponatur aut ſuſcipiatur, certò vanum atque falſum illud judicandum ſit: adeoque hinc egregia dignitas ſanæ Philoſophiæ facilè colligi & agnoſci poſſit: Eſt tamen omninò neceſſarium, ut illa, ſi hanc laudem verè ita promereri atque tueri ſperet, ipſa quoque talis ſit, qualem modò, unô quidem, ſed certè magni ponderis, vocabulô, indicavimus, & eô nomine proprie laudavimus; nempe Vera. Ad hanc autem veritatem, neceſſe eſt ante omnia, ut habeat Subjectum & Objectum ſui, non fictum, aut ad minimum meris potentiis, nunquàm in verum atque firmum factum deducendis, ſuperſtructum: Sed potius ita in rei veritate

conſtanter fundatum atque eluceſcens, ut etiam illi ſuperſtruendæ collectiones, verè habeant, cui conſtanter innitantur. Secùs enim formata atque uſurpata Philoſophica argumenta, aut qualiacunque conamina, minimè utique alii rei inſerviunt, niſi odioſis illis opprobriis, quæ deinde ab imperitis, etiam univerſæ Philoſophiæ ingeruntur atque tribuuntur, quod phantasmatibus potiùs, quàm veris atque ſolidis contemplationibus innitatur, invigilet, imò utilis ad easdem ſit. Sicut autem ab hac infamia, Philoſophiam omnibus modis atque locis liberare, nec ullam iis occaſionem præbere, æquiſſimum certe & juſtiſſimum eſt; ita convenit etiam utique, evitare omnes occaſiones ad ſimiles offenſiones. Cum autem ingenuum indicium, ubi lapides tales offenſionis, & Scopuli, aliquandò velut occulti, latent, non poſtremum præſtare poſſit emolumentum, ad ſecuriùs dirigendum curſum: dabimus præſente loco talis periculi ſpecimen: quod quidem tantò magis utile, imò neceſſarium ducimus, cum certè multiplex experientia, indies confirmet, quod admodum familiare atque uſitatum ſit, adverſus hoc ſaxum impingere. Eſt autem hoc inanis atque prorſus alienus a vera rerum indole, conceptus, de *Rationalitate*, ſeu *Rationis humanæ* vero ſtatu, ſeu actu: conſtante nempe, & perpetuo. Ubi quidem conceptus de ratione, ſeu rationalitate, quatenus τῷ *irrationali* opponitur, debet utique ſecundum excellentiam ſui, & velut in gradu ſummo, pleno, & illibato, profigurari: Cum autem opportunè Philoſophia recordetur atque agnoſcat, quod magis & minus non varient ſpeciem; memori certe prorſus mente ubilibet tenere atque comprehendere convenit hujus axiomatis uſum & applicationem,

nem, imprimis circa negotium Rationis, & conſtantis ejus, non ſolùm uſus, verùm etiam effectus, qui præcipuus omninò eſt, Voluntatis juſta atque firma formatio. Circa hanc rem, ne ita craſſis modis atque moribus, uti vulgò ſolet, & quotidianus fert uſus, oberretur, nunquam e memori mente excidere debet, debilitas illa humanæ rationis, tanta certè, tàm varia, tàm quotidiana, tàm perpetua, ut nunquam, ad finem usque vitæ, plena illa atque conſtans ejus emendatio ſperari poſſit: Sed potius ferè longè maxima pars mortalium, multùm contra rationem, plenè veram; plurimùm citrà benè ponderantem rationem: omnia ſine conſtante, atque inconcuſſa & ſolida, ratione, agat. Quô certè intuitu, nihil, niſi ſpecimen harum ipſarum aberrationum, eſſe potuerit, ab ita conſtituta indole, Rationis humanæ, ſeverè, imò imperiosè, exigere, quicquid a vera ejus plenitudine atque abſoluta poteſtate, expectandum veniret. Multò autem conſultius, imò conſilio ex ipſa re depromendo, aptius eſt, res prout ſunt atque jacent, in conſiderationem & uſum vocare, & juxta Pœtam, levius facere patientiâ, quidquid corrigere eſt nefas. Quod quidem in moralibus rebus adeò ſæpe neceſſarium eſt, ut meritò ante oculos haberi debeat illud, in Tragœdia quidem a perditæ audaciæ Tyranno, Atreo, tanquam minaci edicto promulgatum, interim in tota Tragœdia vitæ civilis, jam propemodum pro ſuavi regula habendum: *Tacere multis diſcitur vitæ malis*: Interim in corporalibus etiam negotiis, &, quod notandum, humani maxime corporis adminiſtratione, ita ſæpe, & eximium, locum habet, ut omninò etiam in illa, ſatis multis caſibus, prævariis aliis conſiliis verè expediat, ad minores quasdam ataxi-

 as

as atque aberrationes, ad minimum tantiſper, connivere, atque maximam conſiderantiam adhibere, an illæ ad veram, ſanæ rationi conformem quaſi ſtateram, exigere, cum ſanæ rationis, delanguente atque valetudinaria ratione, judiciis, convenire poſſit: an potius, numeroſis exemplis, metuendum veniat illud Comici: *Bacchæ bachanti ſi velis adverſarier, ex in ſana inſaniorem* feceris. Cùm autem hæc res, circa Vitalem Oeconomiam omnino etiam aliquod nobis exemplum offerat, e quo ſaniori omnino rationi, non parum boni conſilii veluti ſuppeditari aut ſubnaſci poſſit, neque propemodum usquam, pro dignitate certè nusquam, pertractata occurrat, placuit, pro SPECIMINE INAUGURALI, hanc ipſam aſſumere, atque de MINORE MALO MEDICO, contemplationes noſtras publicæ disquiſitioni ſubjicere.

Rogamus autem DEUM Ter Optimum Maximum, ut quid etiam hac in parte, tolerabiliorum malorum, non quidem indulgenter, ſed tamen patienter, ferendorum, verè ſanæ rationi, quæ Ejus voluntatem pro regula agnoſcit, verè conſentaneum ſit, recte perſpiciamus atque decernamus: Donec infinita Ipſius miſericordia, tandem clementiſſimè nos liberet ab omni malo!

Th. I.

NOminum ratio cum utique reddi mereatur, uti vel *inſolita* quædam appellatio in medium producitur, vel aliquid *ambiguum* ſub illo nomine intelligi poſſet; quamvis equidem in illa re, quam nobis enucleandam propoſuimus, nulla tanta difficultas ſubeſſe videatur, tamen non deerimus, tanquam ex abundanti, huic etiam officio. Intelligimus itaque per *Minus malum*, nihil aliud, niſi illud ipſum,

quod

quod in proverbio etiam laudatur, *è duobus malis, minimum eſſe eligendum.* Quod ipſum, uti nemo ad illam *æquivocationem* retulerit, ut è duobus *pomis* minus eligendum putet; ita etiam à nobis notata *Mala Medica*, non ſunt genus illud *pomi*, ſeu potius *amygdalæ*, quod è *Media* in Europam translatum, tàm lætos progreſſus feciſſe, etiam olim *Plinius* mirabatur: cum cujus neque *majore*, neque *minore*, neque transplantatâ illa *Media*, Specie, nobis hodie occupari, neque libet, neque licet.

II.

Curioſiorem autem, & quidem non otioſam, ſed certè ad ſolertiam, imò peritiam Medicam, pertinentem, diſcuſſionem præſtolatur adjunctum illud, quod huic *malo* addidimus, dum illud *Medicum* appellamus. Hujus certè nominis ratio, non ita planè nudo *joco*, ſed certè aliquantò magis *feriâ* (& optandum eſt, ne propemodum *dolenda*) ratione, referri poteſt, ad exquiſitum illum *jocum* Comicum: *ſi ante lucem ire occipias, à - - - nomine, concubium ſit noctis, priusquam ad - - - pervenias.* Imò ait: à *primo* nomine, - - ad *poſtremum.* Videbimus, quàm appoſitè hoc dicterium, ad noſtram rem utique *ſeriam*, quadret. *Duo* certè ſunt nomina, *malum medicum*; & *minus* malum medicum. Imò, quod plus eſt, ſi verum illorum ſignificatum ſpectes, quem ex indole rei habent, *contrariam* etiam planè rationem, pro potiori ſui parte, involvunt. *Primò* enim, à tota propemodum Schola medica, tantò magis autem inferioribus ejus claſſibus, adhuc in bello grammaticali, ſeu pure *theoretico*, occupatis, declarantur hæc *mala*, ſine tropo, pro veris rebus *præter naturam.* Imò *medicis*; ſiquidem, qui etiam aliàs argumentationes non admodum amant, tamen hic prompti ferè ſunt, *categorico* illo: quicquid *præter naturam* ſe habet, illud eſt *ſubjectum Medicinæ*, A. E. &c. Neque certè fallerentur, ſi hoc objectum prius exquiſitè per ſuas claſſes deducerent; *Theoriâ*, inquam, *maturâ*, rectisſimè evolverent, prius, quàm idem mox ad *practicam* officinam rejicerent. Sed cum, jam

pro-

propemodum etiam plebi non ſatis ampliùs diſſimulanda, illa *mala* conſpiratio atque conſenſio *Theoriæ* cum *Praxi*, mores ſuos, ſeu, quam vocant, *obſervantiam*, minimè mutat, manet proinde firmum & decretum, quicquid ita, ab *exquiſitæ ſanitatis* ſtaterâ declinat, ſit *Malum*; imò Malum *Medicum*.

III.

Enimverò abſit, ut nos illi mancipemus invidiæ, (quamvis propemodum ſera eſt proteſtatio,) ut tanto conſenſui contradicere, in nos ſuſcipiamus. Certè accedimus Hippocratis modeſtiæ, qui cum pluribus locis κακὸν, σφαλερὸν, inclamat, unô etiam atque alterô ὐκ ἀγαθὸν, nominat. Equidem nemo quisquam eſt, quantumlibet etiam tanquam ſolidè, ſive uti trivialis formula habet, *purorum putorum* Theoreticorum, quin etiam lubens conſentiat, quod in illis, in *ſtatera* examinatis *malis medicis*, unum altero ſit *deterius*. Interim, cum in illo utique magna ſubſit differentia, quid *directè* pro *malo* non habendum ſolùm, ſed etiam *tractandum* ſit; & quâ ratione tale, ſecundùm debitam ſuam *proportionem nocendi*, ſeu *malitiam* ſuam exercendi, oppugnari & expugnari debeat: Optandum hinc certè paſſim eſſet, ne agnitiones tales *minoris* gradus *malitiæ*, propemodum dixiſſem *temerè*, certè præter rem, ſeponerentur, in *Theoriâ* nempè *conſultatione* formanda, de majore aut minore *necesſitate*, *feſtinatione*, imò, *minora* talia mala, magno aliquo *impetu*, expugnandi.

IV.

Unde utique noſtra acceptio vocis, *minoris*, *Mali*, *duobus*, non levidenſibus, modis, differt etiam ab hoc qualicunque ſenſu Speculatorum. *Primò* enim, omninò certe ad praxin, & Praxi conformem Theoriam, ita dicimus *Minus malum Medicum*, ut eo ipſo monitum velimus Medicum, ne, idem pro *majore* intrepetando, incumbere ſibi putet, *feſtinatam*, *fortem*, imò *violentam*, talis mali expugnationem. Utpote è qua, nihil certius, niſi longè & *plurium* & *graviorum*, & reverà *majorum*, *malorum*, ſeges pullulat. Imò, *ſecundò* meminimus hic certè, ingenioſi illius Poëtici, apud Svetonium: *Eſt bene*, *non potuit dicere*; *dixit*, *erit*. Adeò, ut etiam re-

reverà, (prout ſunt res *œconomiæ* corporis, & quidem præ omnibus animalibus, *humanæ*, ad numeroſa mala regimina præcipitis; tanto magis autem adhuc individuorum, ad varias ataxias *intentionis* atque *directionis*, non modò pronorum, ſed rebelli contumacia *obſtinatorum*:) Multis caſibus præſtet, *minori malo* connivere, quàm hoc ipſum, non tàm tollendo, quàm ſolùm *turbando*, aut *reprimendo*, *pejoribus* ſucceſſibus, non tàm præferre facem, quàm ſubjicere.

V.

Unde quidem, ne impleamus illud Comicum, & de nomine loquendo, diem nocti jungamus, proferemus potius ſimplici oratione noſtram ſententiam, dicendo, quod per *Minùs Malum Medicum*, intelligamus ejusmodi genera, à ſolidâ integritate ſanitatis deflectentium conſtitutionum, effectuum, imò Affectuum, qui quidem pro reliqua ad *Theoreticam* ſtateram exigenda ἀκρίβεια, ſimpliciter & abſolutè *bona* atque laudabilia, non ſunt: Interim neque *per ſe* & *ſibi relicta*, etiam *inſignium* malorum rationem habent; & quidem *Medico-artificialem* expugnationem efflagitantium: Sed etiam illam adhuc ad incrementa ſui, & formanda, aut poſt ſe trahendda, *majora* mala, diſpoſitionem involvunt, ut non ſolùm aliàs, ſed quàm maximè ex uſitatis moribus trivialis *Praxeos*, etiam certam *ruinam in deterius* minentur, imò eidem immineant.

VI.

Speramus autem neminem prudentem, adeoque moderatum, Lectorem, fore, quin benignè interpretetur, nedum agnoſcat, noſtram etiam, quod quidem præfiſcini dictum volumus, temperantiam, quam in titulo Diſſertationis noſtræ, cordi habuimus. Non enim totam exſecuti ſumus *apophtegmatis* illius ſententiam, quod è *duobus* malis, minus ſit *eligendum*. Sed ſatis habuimus, primo loco ſolum loqui, de ipsâ verâ diverſitate horum malorum; & Secundò, de eorundem etiam reſpectu *medico*. Nempe, ut meminerit etiam Medicus, eſſe utique *minori* malo, *minori* impetu cohibendi opus.

Licet nequaquam minore *judicio*, quid, vel è planè *negligenti* ejus tolerantia, vel *importuna* oppreſſione, expectandum veniat. Interim utique illud in animo habemus, ut in pertractatione noſtra, etiam pro virili noſtram ſententiam proferamus, quid de vera *electione* talium *minorum*, *quà talium*, malorum, partim neceſſarium, partim ita conſultum, agnoſcamus atque reputemus, ut omnibus modis præjudicium oppoſitæ ſententiæ, quæ nudis *necesſitatibus directè & ſimpliciter expugnandi* calculum adjicit, habeat, quod tranquillioribus penſitationibus rectè expendat.

VII.

Illud tamen etiam ſimul quaſi, diſſimulare non poſſumus, quod noſtræ hujus conſiderationis atque comparationis *mala minora*, etiam ita altiorem *ſocium* nexum, ſive, ut in ſcholis loqvuntur, *relationem*, habeant ad *majora*, ut certior quidem ab *illis ad hæc* progreſſus ita impendeat, ut non ſolùm *minora* illa familiariter *præcurrant* quaſi antè majora: ſed &, quod plus eſt, *majora* illa minoribus ejusmodi, ut in eodem ordine, ita familiariter, imò potius certò, *ſuccedant*, ut niſi quidem optio detur, vulgatiore certe ſenſu, optare, tamen deceret, ut *ſuccesſio* hæc, quamdiu usquam poſſibile, *differri*, imò potius in ſolidum *auſſerri* atque evitari poſſit.

VIII.

Quæ ipſa res, ſicut ita ut in Theſi, nemini certè diſplicebit aut negligenda, nedum improbanda, videbitur; ita tantò magis ſine dubio ad animum revocabitur, ſi à vera *practica* peritia Spes ſubminiſtrari poſſit, quod utique huic voto etiam locus eſſe poſſit: quod, inquam, rectiſſimè obſervatis & adminiſtratis omnibus circumſtantiis hæc ipſa *præventio* locum etiam inveniat, ut ſucceſſio *majorum*, talium malorum per providam adminiſtrationem minorum ita declinari poſſit, ut etiam *electio* ejusmodi *minoris* mali præ *majore* in eodem genere, ſæpè optabilem locum inveniat, adeoque tantò magis vera agnitio atque diſcretio *minoris* ejusmodi mali, ab ulteriore *majore*, etiam verum eximium *uſum* fœneretur.

IX. Quis-

IX.

Quisquis autem ad ſobrietatem ſapit, non poterit ignorare, aut animi pendere, quod præcipua conſideratio hîc recidat in dignotionem *συζυγίας* ejusmodi, circa idem ſubjectum, aut objectum verſantium, *minorum* vel *maiorum*, malorum: Proximè verò circa Spem magis aut minus fidam, de evitanda neceſſitate *incrementi*, & obtinenda potius *parvitate*, ſeu *minore mole* mali. Pro qua verò dubitatione eximenda, uti è vulgatiſſima *Pathologica hiſtoria*, nihil usquam ſubſidii apparebit; & minimum etiam omnium, è propiorum temporum opinionibus: ita tantò magis utique neceſſarium tamen erit, diſpicere, ubi hujus dubitationis ſolutionem reperire licuerit. Quam cum nobis, tanquam *obiectum* quadantenus Thematis noſtri, incumbere ſentiamus, minimè quidem negligemus idoneis locis diligentius indicare: poterimus tamen ſine dubio non leve hujus etiam laboris compendium facere, ſi partim ad ea provocemus, quæ jam latiùs in hanc rem dicta ſunt, ante omnia Diſſert: *de Fundamentis Morbor. ætatum*, tùm etiam *de Infrequentia morborum*, & parallelis quibusdam tractationibus: partim tamen, quanta fieri poterit brevitate, eadem etiam hôc locô breviter recenſeamus. Quod quidem ante omnia convenientiſſimum erit primò tanquam *hiſtoriæ* modo agere: Deinde verò etiam, poſt ſuccinctam contemplationem *nexus cauſalis*, ad uſum ipſum *Therapevticum*, non magis transferre, quàm referre.

X.

Ubi tamen illi labori, renuente inprimis etiam Temporis opportunitate, nos non mancipamus, ut etiam *quorumlibet*, per *externas*, quaſi violentas, occaſiones, *incidentium* malorum, cenſum agere noſtrarum partium ducamus: ſed in eo potiùs acquieſcamus, ut illorum affectuum & effectuum, quibus œconomia corporis humani, velut è *domeſticis* ſuis diſpoſitionibus & occaſionibus, quàm maximè expoſita eſt, rationem habeamus. E quibus nempè tantò facilius deinde erit, etiam illorum caſuum, qui ab *externis* occaſionibus ortus ſuos capeſſunt, *analogam* rationem colligere & intelligere.

XI.

Primò itaque locò, placet mentionem facere illorum *minorum malorum*, quæ ad ipſo *habitu corporis cum humoribus*, quem vulgo *Temperamentum* vocant, partim *corpori* incumbunt, partim etiam ipſi *animo*, & per hoc denuò & *reciprocè* corpori, negotium faceſſunt. Quæ ipſa, cum haud injuria reputari poſſint, extra *medicam* Sphæram conſtituta eſſe, & nihil eximii *artificialis* auxilii admittere: habet tamen hoc ipſo contemplatio horum, adminimum illum locum, ut vel hinc memori mente teneatur, conſultiùs *abſtineri* ab irritis *conſiliis*, & ambiguis *auxiliis*, contra *exigua* talia *male* tentandis: ne non ſolùm nihil ſperati auxilii impetretur, ſed vel planè, alienis effectibus, aliquid *majoris*, certè *novi*, adeoque *pluris*, *mali*, introducatur.

XII.

Sunt autem hujusmodi *parva* adhuc, & magis ſolùm *reſpectiva*, *mala*, in *phlegmatico* habitu, color *pallidus*, facilis reſpirationis atque virium ſeu alacritatis, *oneratio*, & in *laſſitudinem* converſio, à motu laborioſiore, ad æquandos, jam *cholericos* dictos, jam *Melancholicos*, vel ſuſcepto, vel imperato: in *animo* talium, *ſomnolentiæ* atque *ſegnitiei*, inprimis autem tardioris *memoriæ*, potius opus, quàm ſimplex onus. In *Cholerico*, & *Melancholico* habitu, ſtrictioris ſeu *macilentioris* texturæ circumſtantiæ; quæ uti fruſtrà tentatur ad habitiorem ſtatum reducenda; ita periculosè, pro *phthiſicâ* aut *hecticâ* tabidâ, alibi diſpoſitione, alibi conſtitutione, reputatur, aut tractatur. Adeò, ut talia, ſibi relicta, certò *minora* futura mala, prudenter pro talibus æſtimanda veniant; ne *majora*, non tàm ſolùm invitentur, quàm potiùs introducantur. Ubi quidem etiam inprimis in illa corporis & morum *tarditate*, caveri omninò meretur, ne *ætas* adoleſcens *majoris* quàm præſtò eſt *mali*, ita impatientem opinionem faciat, ut propterea tali quoquo modo occurrere aut mederi, & *ingenium* atque *memoriam pharmaciis* procurare in mentem veniat. Utpote è quorum conſilio atque cœptorum occaſione, facilius tàm

in

in *corpus* quam *animum* ejusmodi conſtitutionis, *mala* ſuis nominibus digniora, & priſtinis omninò *majora*, accerſuntur.

XIII.

Breviter autem etiam attingere libet, occaſione minoris *ætatis*, *malum* aliquod, pueris & adoleſcentulis paulò intemperantioribus non ignotum; ut ex *ingurgitatione* ciborum, aliquando ita malè habeant circà præcordia, cum dolore quin etiam capitis forti & anxio, ut per horas multas, imò vel in alterum diem, verè ægrotare ſentiantur. Quandò verò, in *leviſſimo* malo, *quiete* atque *ſomnô*; in *ferociore*, tandem coortô *vomitu*, ventriculum *exonerant*; videas illos, ſubinde etiam poſt unum horæ quadrantem, ita ſibi reſtitutos, ut mox etiam iterum edere, poſſint, imò cupiant. Qualem conſtitutionem, non ſatis exquiſitè obſervatâ, (cum veram cauſam ſæpè etiam occultare ſoleant,) addiphagiâ intemperante, pro in gente ventriculi imbecillitate interpretari, & propterea *medicationibus* acrioribus, patientes tales, vix nomine hoc dignos, vexare, non modo nullum uſum habere poteſt, ſed etiam verioribus malis *majoribus*, anſam præbere. Quandoquidem hujusmodi *vomitus*, ut in rebus ita conſtitutis, longè manifeſtiùs *ſalutaris* effectus, quàm inſalubris eventus, rationem habet; & propterea magis (non tamen etiam *pharmacis* intempeſtivis) juvari atque ſublevari, quam opprimi meretur: Conſilium autem adverſus totum hunc caſum, neque certius eſt ullum, neque melius, niſi intemperantem ejusmodi *edacitatem*, imò ingluviem, prohibere: impendentem autem jàm *vomibundam* anxietatem, per *potulenta*, etiam ſub nauſeâ, adſumenda, ſimpliciore, tali, & minimè moleſtè ſtimulatoriâ, ratione, *facilitare* magis, quàm inſigniter promovere, nedum proritare.

XIV.

Progredimur autem ad talia, quæ reverà certionem jàm ſpeciem præ ſe ferunt, ad *mali* cujuscunque habitum aut conceptum: aut certè proximum gradum atque aditum ad ejusmodi veriora, quantum libet *minora*, mala. Sunt autem talia, ut inter ſe *nexum* aliquem foventia 1.) PLETHORA ſeu

ſanguinis abundantia; 2.) Neceſſarius *reciprocus* ejus habitus ad MOTUM & QUIETEM: 3.) Spontanea hujus *eruptio*, per moderatas HÆMORRHAGIAS; 4.) his non probè ſuccedentibus, RESTAGNATIONES circà *loca hæmorrhagiæ* deſtinata: & denique 5.) SUBSIDIARIA artificia, abundantiam hanc *arbitrariâ* evacuatione minuendi.

XV.

ABUNDANTIAM ſanguinis, *boni* quam maximè atque *floridi*, non ita ſimplicis atque veri *boni*, ſed certiùs *mali* alicujus, rationem habere, illis extrà omne dubium poſitum eſſe debet, qui bonitatem *Craſeos* ſanguinis *conſtantem*, à liberrimo ejus *circuitu* dependere, huic autem, à nimiâ quantitate, *impedimenta* certa impendere, ex ipſis *mechanicis* legibus circulationis ſanguinis, ſatis per ſpectum habent. Poteſt tamen etiam hoc, *exiguum* tantisper malum manere, atque intra hos limites quaſi circumſcribi, quando, tàm juſtô moderamine *edacitatis*, & vero atque ſerio uſu *exercitiorum motus* corporis, defectus illi compenſantur, quos ſpontaneo motui objicit nimia *copia*, circà liberum *cricuitum*; quàm ipſa abundans quantitas prudenti *augmento* atque continuatione fortioris hujus *voluntarii* motus, per colliquationem fortionem reverà *imminuitur*.

XVI.

Quemadmodum autem, hoc intuitu, *abundantia* ſangvinis reverà eſt aliquod *malum*; imò verò tale malum, quod minus prudenter æſtimatum atque habitum ſeu tractatum, & *pluribus*, & *maioribus*, aliis, aditum patefaciat: ita poteſt tamen tantisper *minus* adhuc malum omninò manere, ſi ita affectis, benè cum ipsâ conveniat, in eo, ut mirum ipſis non videatur, nedum malum, minimè omnium autem *magnum*, malum ſi, ſub tali conſtitutione, non valeant eâdem libertate, nedũ intemperantiâ ſeu immodeſtiâ, circa *motûs* & *potûs*, & quocunque alia ſangvinem fortiùs *exagitare* poſſunt, abuti. Hoc enim ſimulatque pro *mali* alicujus ſpecie æſtimare in animum admittunt, proxima communiter eſt cura, quomodo hujusmodi,

per-

perperam intellectis *morbidis impotentiis*, per medicationes occurrant & auxilium quærant. Ubi etiam, per hodiernos mores, mox *craſi* humorum temerè imputando, quod magis à *motu* illius, & quidem *quantitatis* culpâ, petendum fuerat, & ſic *ficto* morbo, etiam *heteroclita* & ambiguorum effectuum remedia adhibendo, è *minoribus* malis certiſſima *maiora* pullulant. Et ibi quàm maximè locum habet obſervatio etiam ipſius plebis, Wann Leute von geſunden Ausſehen einmahl in Artzeney-brauchen kommen/ daß ſie damit auch insgemein in mehrere Beſchwehrungen gerathen. Ubi certè inter *maiora* mala, quàm quæcunque à *Plethora nihil turbata* procedere poſſint, numerari meretur uſus acidularum, qui ſic affectis familiariter ſuaderi ſolet: qui ſumtûs, tempus, itinerum incommoda, multis certe nec ipſa parvi æſtimanda mala, in vera, & omnium hominum judicio memoranda, in eo convertit, dum vel plane *nullam*, vel certiſſimè non niſi *brevem*, opem atque ſublevationem affert, adeoque verè nullum operæ pretium facit.

XVII.

Incedit autem pari paſſu cum hoc *leviore* tantiſper malo *abundantiæ* ſanguinis, velut alternis ſucceſſibus, alterum, malum, nempe verior *neceſſitate* motum localem diligentius exercendi. Quod quidem cum, aliis per luxurioſam *ignaviam* aliis per *officii* ſedentarii aut *aſſidui*, labores, aliis per commodæ *occaſionis* defectum, *malum* haberi mereatur, quamvis *exiguum*; ſeponunt propterea illud, nec illi operam dare, nedum invigilare, cordi habent. Cujus tamen neglectus, aut, ut *minoris* mali, evitationis, pœnas deinde dant, dum *magis* malis conſecutionibus Plethoræ ſuæ, ita velut inſolidum relinquuntur.

XVIII.

Unde quidem nihil, niſi verius *maius* malum, parturire poteſt, ſive neglectus, ſive faſtidium atque averſio, a legitimo uſu motus *voluntarii* diligentioris atque *vividioris*, in

ab-

abundantia ſanguinis, liberum ejus motum *ſpontaneum* prægravante. Ubi tamen etiam ita notari debet hæc quaſi *neceſſarii* voluntarii *motus*, ut *minoris* mali, indoles, quo alterum, hujus ipſius malè agniti atque intellecti, incrementum in *maius* malum, evitetur. Quando videlicet, tanquam pro compendio *moderatioris*, ſed eo ipſo etiam neceſſario *longioris*, motus, præcipiti impetu ſuſcipitur brevior; *damnis* potius conciliandis, quàm ſperato & optato uſui, certiùs veliſicaturus. Quod nempè non fit, niſi propterea; quod *neceſſitas* frequentioris atque longioris motûs, quadantenus pro *malô* aliquô reputetur, atque faſtidio: cui ita, quod ajunt, per brevem manum importunioris exercitii ſatisfacturi, *maius* inde malum experiuntur.

XIX.

Progredimur ad tale *malum*, quod non ampliùs indocti vulgi opinio, ſed artis ipſius edicta, cenſoria nota afficere non dubitant, & ut rem *præternaturalem* coarguere: tanto magis illius ſcholæ Antiſtites, qui ſanguinem, *ſimpliciter* & *abſolutè*, ut *vitæ theſaurum* & *ſpirituum vitalium* promum condum, veneratur, & *DEUM & Naturam nihil facere fruſtra*, & cum plebe, des Guten könne man nicht zu viel thun / decantant. Eſt hoc ipſum nihil aliud, niſi *eruptio* ſincera ſanguinis, ſeu, rem veriore nomine exprimendo, *exoneratio* ejus atque ventilatio, per HAEMORRHAGIAS:

XX.

Enimverò, ſi in locum operoſarum, & tamen paſſim otioſarum, *ſpeculationum* de *cauſali habitu* ſimpliciorum ſanguinis *excretionum*, potius animus adverteretur ad ſimpliciſſimas obſervationes illarum rerum, quæ non *raris*, ſed & *numeroſis*, & *notiſſimis*, exemplis innituntur, fieri certè vix poſſet, ut locô dilucidorum atque notoriorum *actuum* atque *effectuum*, intricatæ ejusmodi, imo inanes, *opiniones*, non ſolùm excogitarentur, ſed etiam ad *Medicum* uſum deinde transferrentur: Feliciter, ſi tantùm *fruſtrà*: familiariter autem,

&

& promedodum longè certius, etiam in ulteriora atque graviora *damna*. Quid enim usquàm notius eſt, quàm, quod *pueri, adoleſcentes, adultæ, ætatis virilis* ſexus, in habitu corporis reliquo etiam ſano, ſatisfamiliariter occurrant, *hæmorrhagias narium* experiri ſveti; ſine ullo reliquo incommodo, nedum detrimento ſuæ *ſanitatis*: ſed potiùs, cum conſpicuo *levamine*, grammatico ſenſu, unde noſtrates: Es werde ihnen der Kopff davon leichte. Ubi nempè inſuper rariſſimè opus eſt prolixâ disquiſitione, ſed paſſim comparet, quomodo ejusmodi homines, imprimis per *externas* occaſiones, *expanſoriâ* aliquâ commotione ſangvinis concitatâ (ut à *motu nimio*, aut *potu ſpirituoſo*, aut *edacitate* in *lauta* diæta,) veluti *paroxyſmos* quosdam, *conſvetæ* de reliquo *hæmorrhagiæ*, experiantur. Omnibus autem hominibus notiſſimum ſit, quod *conſvetæ* etiam tales *hæmorrhagiæ*, nihil alterius *mali* neque foventes, nec poſt ſe trahentes, quaſi ſolenni ſuo more, ſequantur *calorem, temporum*, & *tempeſtatum* anni; nempè magis ad *quantitatem* ſangvinis *expandendam*, quàm *craſin* ejus, ſecundùm veritatem, depravandam, efficacium. Ut adeò inde, tanquam ad oculnm, dilucefcere poſſit, quòd hæ tales *hæmorrhagiæ*, non mereantur pro tanto *malo* reputari, quod propterea tolerari non poſſit aut debeat; ſed potius variis *artificiis* tentari, quorum tamen non ſolùm nullus, ad conceptam Spem, ſed tantò magis ambiguus, imò certiùs *periculoſus*, & *majoris* mali compos, effectus potius, quàm eventus, juſtâ animi attentione indies obſervari poſſit.

XXI.

Quid verò, quod omni mundo, immensô numerô perpetuorum exemplorum, antè oculos veluti poſitum ſit, quod in univerſo ſexu FOEMININO, ſub maximè *florido* reliquo univerſo corporis habitu, quamdiu ſangvinis ventilationes *menſtruæ*, quàm maximè *liberè* atque *liberaliter* procedunt, tamdiu etiam fæmellæ tales, proſpera & *conſtante Sanitate* ita fruantur, ut etiam reverà tantisper *conſtantioris* ſanitatis compotes ſint, quàm *virilis* ſexus. Ex adversò vero, iterum

 di-

dicimus, quàm maximè *floridô* ſanô habitu, inſtructæ, quandocunque harum *ventilationum* defectibus corripiuntur, eô ipsô quàm ſenſibilisſimè, & *pluribus*, & verè *majoribus* malis, obnoxiæ fieri ſentiantur, quàm *evacuatio* illa menſtrua, verô ſenſu, nusquam ſoleat, nedum debeat, æſtimari. De qualibus etiam inſuper illud, uti ferè ſcitu familiare, ita notatu dignisſimum eſt, quod iisdem etiam nullâ aliâ arte, ſive certiùs, ſive ſolùm ad ullam bonam ſpem ſolidi effectus, mederi ſit integrum, quàm ſimpliciter per evacuationum illarum reſtitutionem, in legitimum ſucceſſum atque liberum progreſſum.

XXII.

Sicut autem ex hujusmodi mundo pleno exemplorum, diſcere certè deberent homines, quin potius ſolùm agnoſcere, quàm parvum in hoc ordine malum ſint atque haberi debeant, tales ſangvinis *evacuationes* ſeu effuſiones, quæ præſenti *abundantiæ*, partim *molis*, *plethoricæ*, partim *virtutis elaſticæ* ſeu turgefactoriæ, non tàm ſimpliciter *ſuperveniunt*, quàm potius, rectè æſtimando *ſubveniunt*: ita debebat animos tantò magis ad hujus rei attentam contemplationem revocare, ſucceſſus ille varius, ubique tamen *majoris*, quàm ſimplicior *hæmorrhagia*, *mali* nomine dignus, qui à ſangvinis *abundantia* minuenda & *exoneranda*, ut (*objectô*) *conaminibus* ad hanc exonerationem *contendentibus*, ſed *exitum* non aſſequentibus, (ut *inſtrumento* infeliciter efficaci, (tandem autem *reſtagnatione* circa illa loca, ubi exitum invenire debebat (tanquam *ſubjectô*) dependet. Cujus quidem nomine atque intuitu, certè multis, quod ajunt, paraſangis, diſtant atque differunt, diſcrimina atque *gradus* κακώσεος, revera ita *minorum* illorum *antecedentium* malorum; quæ vel ipſius *abundantiæ* ſangvinis, vel ab hac pendentium *impotentiarum* quarundam circà motus & potus; vel *necesſitatis* moderati *motus*, atque temperati *potus*: vel denique actualium *exonerationum* nomine, aliàs accuſari ſolent.

XXIII.

Sicut autem ita propemodum cum humanis rebus compa-

paratum eſt, ut quæcunque circà illas ſunt aut fiunt, *mala*, eundo potius acquirant & *adaugeant* vires, quàm *amittant*: ita valet hoc certè etiam adhuc de ulteriore progreſſu, ſub mutuo tamen *reſpectu*, etiam hujus claſsis malorum, quam modò attigimus: ut nimirum etiam illorum ipſorum adhuc intereſſe ita diverſi exiſtant *gradus*, ut non ſolùm unam velut *in ſe*, altero ſit tolerabilius: verùm etiam, quod quidem anticipando prælibamus, unius talis *minoris* temerariè impatiens faſtidium (præſertim autem *arte incondita* complice) *majoribus* malis patulam portam aperiat.

XXXIV.

Ita enim, primô locô, STAGNATIONES illæ, quamdiu per *ætatem* minorem, circa *caput* adhuc ſubſiſtunt, licet, *doloribus* hujus, & *dentium* quoque varias moleſtias faceſſant: tolerabilius tamen adhuc eſt hoc incommodum, quàm ſi ad *oculos* incumbentes, *inflammatoria* horum vitia progignant: quid, præterquam quod oculis ipſis *ungves* & *pannos* non ita raro inducunt, etiam illud malitiæ fovere ſentiuntur, ut longè *contumaciores*, etiam ad *augeſcentem* ætatem duraturas, & tandem *hemicraniam* pertinaciam aſſumentes, obſtinatiſſimas *revolutiones* capeſſat.

XXV.

Ita verò etiam in adhuc valdè *tenera* ætate quidem, non tàm ab *hæmorrhagica*, benè verò jam in *puerili*, ad primam *adoleſcentiam*, (præſertim in aliquantò magis *phlegmatica* craſi Sangvinis,) ab ejusmodi *ſtagnationibus* verſus atque circà *caput ulceroſos* affectus, *Achorum* nomine (böſe Köpffe) pullulare, notiſſimum eſt. Hæc Affectio, licet oppidò pluribus nominibus, incommoda, & reſpectu illibatæ bonitatis ſani ſtatûs, *mala* ſit: emanavit tamen jam dudum in ipſum usque vulgus hominum, illa notitia, quod ex hujusmodi *malo*, imprudenter æſtimato, impatienter tolerato, adeoque imprudenter *oppugnato* & oppreſſo, nihil certiùs, quàm omnium etiam hominum ſenſu plurimum *majora* ſeu deteriora *mala*, impendeant.

XXVI.

Jam verò, quantò magis reſtagnationes illæ circà *caput*, è *deſtinatis* quidem, ſed tamen non benè ſuccedentibus *conatibus hæmorrhagicis*, ad *adultam* usque, imò primam *iuvenilem*, ætatem, circà ipſum caput vigere continuant; tantò magis tolerabilis eſt hic ipſe, & ut in hoc loco, illarum malitia: *minor* nempè plurimum, quàm illa, ad quam propendent, imò incumbunt velut, ſi ab his locis (citrà veram atque præcipuam fundamentalem rationem *ſubtrahendi* atque *ſubruendi*) ſaltem *reprimantur* atque *diſpellantur*. Quandoquidem hâc ratione communisſimè, & non veremur dicere, *regulariter*, in *pectus* incumbendo, citra omnem loquendi ambiguitatem aut figuram, nimium quantum *maiora* mala & damna, certò certò certius machinantur: nempe *hæmoptoico phthiſica*.

XXVII.

Quando verò circumſpectiùs toleratæ etiam *emanſiones* tales quaſi meritò expectandarum, aut planè jam prius adſvetarum, *hæmorrhagiarum*, à *pectore* quidem ita veluti diſtinentur atque avertuntur, aut quocunque etiam alio, *temperamenti* dicti Melancholici, *vitæ rationis* ſedentariæ atque taciturnæ, *victûs* ſiccioris atque craſſioris &c. interventu, magis jam ad *abdomen* incumbunt; naſcitur inde notiſſimum illud, & ipſi famæ publicæ ſub hoc nomine jam pridem commiſſum, *Malum hypochondriacum*. Cujus, uti non minùs noti utique ſunt varii *gradus*, ita tuentur certè horum *inferiores*, juſtiſſimum nomen *Minoris* Mali: quod proinde ita *exaggerare* patientibus injuſtum eſt, ut illi propterea *neceſſitatem* ſibi impoſitam eſſe arbitrari poſſint, multis, variis, continuis, medicationibus, tali malo obſiſtendi. Ubi, cum *pharmaceutica* medicatio, ſæpè numero planè *nullam*, aut ad ſummum, non niſi *temporariam*, hujusmodi efficaciam exhibeant, ad minimum ita *duplicari* priſtinum illud *minus Malum* ſibi, intelligat atque ſentiat æger, ut præter *phyſicum*, quod eum ita non deſerit, malum, etiam *civile* illud, ſumtuum inutiliter expendendorum, ipſi incumbat. Si verò importuniorem nactus ſit conſiliarium, qui majore

jore cum vehementiâ, *minus* illud malum oppugnare, & ſuâ opinione expugnare, in animum inducat, & huic intentioni etiam per *crudiora* vulgaris censûs remedia ſatisfacere ſperet, non ita difficilè, aut proinde inuſitatum eſt, ut *minùs* hoc malum *incrementa* acquirat; aut *retrogrado* illo inceſſu, denuò ex *hypochondriis* in *pectus* recumbendo, *hæmoptoico-phtiſicos* eventus etiam ibi ſuſcitet.

XXVIII.

Quamlibet autem hoc ipſum *Hypochondriacum malum*, nomen hoc tantò certiùs æquè, atque veriùs ſeu digniùs, mereatur, quando iam in *Colica* ferociora pathemata, veluti provolvitur; non eſt tamen etiam ſub tali ſtatu, tanta eius *magnitudo*, ut non, impatienter toleratum, & inde imprudenter atque impotenter oppugnatum, adhuc magis gravius quoddam poſt ſe trahere poſſit: Id quod non difficulter, intelligent æquè, atque conſentient, quicunque ſatis recordabuntunr, quod à *calidioribus* in *feroci* Colica, cum *regimine diaphoretico* temerè obtruſis, minimè difficilis ſit tranſitus in *convulſivos* affectus etiam circà *exteriorem* ambitum corporis excitandos, (quod in fœminis non ita rarò contingit,) aut, quamvis non æquè familiari eventu, ad *Pareſin*.

XXIX.

Quid autem dignius fuerit *minoris*, & contrarium eius, ſeu potius conſectarium, *maioris* mali nomine, quàm illud, quando in *dorſo*, primò quidem circà *lumbos*, ſed tamen magis magisque, dummodò nihil turbetur, altiùs *deorſum*, per *oſſis ſacri* longitudinem, ſeſe exſerens *dolor*, temerè & ſimpliciter pro *nephritico*; aut etiam veriùs *nephriticus*, quin potius *uterque* hic, ita pro *calculoſo* declaratur, ut ipſi etiam per varia *uſitata*, ſed falſò hôc nomine celebrata, iam *comminuendo*, iam *pellendo*, *calculo*, dicata, remedia, occurrendum eſſe cenſeatur. Quibus irritis auſibus potius, quàm tentaminibus ſolùm perverſis, tanquàm ordinariè demum in *calculoſum* proventum patientes ceu præcipiter aguntur, à quo nimiò magis difficilè ſit, eosdem unquam ampliùs liberari,

quàm proclive atque facile fuerat, in *ingens* hoc malum ipſos præcipites prolabi.

XXX.

Jam verò, quando etiam magis iam in forma *Os ſacrum* invadunt illi dolores, & prudentiùs tolerando atque occurrendo, diutiùs contineri quaſi poſſunt, ne, ſub repetitis ſui inſultibus, hunc locum temerè mutent, atque ad *caput oſſis femoris*, *genua*, *pedes*, devolvantur: præbent certè hôc ipſô, ſub qualiumcunque *Iſchiadicarum* paſſionum forma, *minus* omninò malum; quàm, ſi ad dicta loca ulteriora progrediendo, uti de reliquo etiam magis anomalos, ita certiſſimè immenſum quantum *pertinaciores*, *Iſchiadico-Podagricos* dolores conſtituunt. Quandoquidem peritior *Therapia* omninò confirmat, quod ante dicta illa, adhuc ita *altiùs ſurſum* obhæreſcens Affectio, circa ipſum *Os ſacrum*, uti, omnibus modis *melior* eſt, quàm longius *deorſum* excurrens; ita revera etiam longè promptiùs atque conſtantiùs obſequatur, imprimis *Præſervatoriis* atque *præoccupatoriis*, imò verò etiam *diſſolutoriis* atque *diſcuſſoriis*, medicationibus, quàm dictæ illæ *longiùs* progreſſæ, & maximè omnium ipſa *Podagra*.

XXXI.

Omnium autem hominum prudenti penſitationi meritò commendamus, An non tolerabilius longè ſit malum, & omninò *minus*, ſi *particulares* tales dolores, certum aliquem firmum atque fixum locum occupent, & per *extremitates* corporis inprimis *inferiores*, quaſi diſtributi, ab ipſo corpore, & *interioribus* eius penetratibus ita diſtent. Unde ſine dubio pro *maiore* malo habenda venit, illa eius ferox concitatio, quando in *Vagum* impetum diſturbati *ſpaſmi ſolidarum*, & per hos *ſtagnatoriæ* congeſtiones *fluidarum*, partium temerè ſusque deque corpus pervagantur, *vagæ Arthritidis* nomine. Quæ etiam eô nomine tantò deterior eſt, quod nec ipſa in *Arthritica* indole ſinceriore, ſubſiſtat; ſed longè magis ipſam hanc adhuc nimio periculoſiorem evagationem ab *exterioribus ad interiora*, non magis affectet, quàm maximè

im-

mportunè proſequatur & exſequatur: Imo in omnibus his rebus, tàm circa *exteriora* quàm *interiora*, adeo nullum modum ſervet, ut potius nimio *ferociùs*, nimiò *pertinacius*, nimiò *frequentius*, patientes graviter invadat & exagitet, quàm ſive exteriores tales, ſive interiores, ſpaſtico-ſtagnatorii Affectûs *ſeorſim*. Imò ipſa hac ratione, & tàm *periculis* gravioribus, quàm *virium* etiam conſumtione magis multiplici, rarò *ſeneſcere* permittat largiùs, ſibi ſubiectos, ſed potius tempeſtivæ funeſtæ cataſtrophæ illos admoveat.

XXXII.

Manuducit nos autem utique hujus conſtitutionis mentio, etiam ad alteram, veluti *generaliorem*, illam inclinationem, mali unius in deterius, *minoris*, *in maius*, quando etiam in *non vagis* arthriticis affectibus, imò ipſa jam *Podagra*, per malam patientium obſervationem, ſeu incontinentiam longè certius autem atque uſitatius, per intempeſtiva & incondida artificia, arthritico - podagrica talis *contentio*, exterius quidem diſſipatur, interim ad *interiora* non tàm convertitur, quàm veluti *compellitur*. Ubi certè nemò facilè fuerit, ſi modò rem ipſam ut *in ſe* eſt, vera narratione exponi audiverit, quin facilè conſentiat, *maiora* eſſe mala, graves regurgitationes & *coacervationes* humorum, concurrentibus etiam ferocibus *cotentionibus ſpaſticis*, circa *interiora*, nempè *viſcera* ipſa; & inde pullulantes jam *inflammatorios* Viſcerum, jam graviſſimè *cardialgico-vomibundas*, iam *colico-choleriodes* & *Icterodes*, Affectus & effectus: iam, peſſimæ indolis & *pertinaciæ*, *Hydropes*: aut ante dictis illis *acutioribus* accidentes aut accedentes, etiam *acuti* eventus ſæpius compotes, quàm ſimpliciter ſuſpectos, ferociores *Singultus*. Ut de *Urinariis* incommodis, prolixi non ſimus.

XXXIII.

Placet autem, ad minimùm locô diſtinctô, notare atque recenſere, hodiernis ſermonibus admodum celebratas *Rhevmaticas*, è *minore* malo in *maius* propenſiones; adeoque tantò magis differentiam, ut *maioris* & *minoris* mali,

in

in hoc ordine, ſeu veluti claſſe. Ubi videlicet omni modo ita res ſe habet, quod tanquam innumeris exemplis, vulgò ita dicti *Rhevmatiſmi*, è mala patientium ipſorum adminiſtratione, aut intempeſtiva *commotione*, per *medicamenta*, aut *regimina*, ab *exterioribus* corporis regionibus ad *interiora* repulſi, grandia ibi, & propter præſentaneam periculum, revera *magna inflammatoria* mala, forment magis, quàm vulgatâ loquendo formula, ſolùm provocent aut excitent. Unde patientibus, quod ab *externa* Rhevmatica ſtagnatione etiam nunquam timendum venit, hîc magis *expectandum*, quàm timendum, immineat exitium. Cum enim, ſi rem ſimpliciſſimè æquè, atque clariſſimè, eloqui velimus, *Rhevmatica* conſtitutio, vix usquam, certè verò nusquàm certiùs, inveniatur, quàm in ita dicto Temperamento *Sanguineo-phlegmatico*; Ubi per texturam corporis *poroſiorem*, *ſtagnationibus* ſanguinis tantò plus patet aditûs. Quando huiusmodi corpora *ſpaſtico - translatoriis* illis *contentionibus* afficiuntur, quæ humorum, imò veluti ſtrictiùs, dictam *ſanguineam*, *maſſam*, circa ſpiracula veluti *excretoria*, congerunt. Evenit illis ita, copioſior congeſtio atque ſtagnatio maſſæ humorum, in poroſiores huius indolis partes ita coacervatorum. Talis *ſtagnatio*, quando *modeſtiſſimis* ſucceſſibus disſolvitur ſeu discutitur, maximè omnium autem *opportunis* etiam ſubductionibus ſeu *ventilationibus* ſublevatur, & ita *exonerationi* etiam reſolutio ſeu discuſſio, ſubordinatur: Imò vel ipſa patientia, commotæ primum, & deinde pertinaci, congeſtioni & contentioni, veluti intepeſcendi locus relinquitur; cedunt omnia, ad minimum extra periculi alicuius Sonticum eventum. Quando verò vel *internè*, potius temerè *exagitantur* & illorum commotiones adeoque *ventilatorii* levaminis, potiùs *expanſoriæ* atque *ſtimulatoriæ* exacerbationes inducantur, aut *externis*, non ſolùm *præmaturis*, ſed etiam *importunis*, non tàm *discuſſionibus*, quàm *repulſionibus*, res geritur: convertuntur ita, tàm *contentiones* illæ, quàm *congeſtiones* atque *reſtagnationes*, ab exterioribus *ad*

in-

interiora. Quæ interim, quia copiâ admodùm importunæ, (in talibus corporibus, copioſæ ſtagnationi per exteriora,) expoſitis, exiſtunt, obruunt ita repentino impetu ipſa *viſcera*, ut ibi nihil, niſi longè magis Sonticæ huiusmodi *reſtagnationes*, locum inveniant, nempè actualibus *ſtaſibus* proximè idoneæ, adeoque periculoſas *inflammationes* viſcerum parturientes. Quarum rerum præcipuum ſpecimen eſt, iam ante ipſa Hippocratis tempora infamis, *Eryſipelatodum* Affectuum, ſalutaris *ab interioribus ad exteriora*, ſed periculoſiſſima ab exterioribus *ad interiora*, declarata converſio.

XXXIV.

Equibus nempè conſiderationibus, adhibitâ decente animmadverſione, nullâ utique difficultate elici poteſt, quod, quantumcunq; etiam malum cenſeri mereantur *Rhevmatica* illa pathemata, tolerabiliore ſenſu ſic dicta, nempè circà *exteriores* corporis partes occupata; tamen revera adhuc *minus* longè ſit tale malum, quàm aliud, quod ex hujusmodi ſtagnationibus atque contentioſis congeſtionibus *ad interiora*, ortum atque ſubſiſtentiam ſuam habet. Quod quidem maximè eò inſervit, ut omnis cautio adhibeatur, ne heteroclitis medicandi rationibus, ſive intempeſtivè *exagitando* humores, ſive inconſultè, ab exterioribus *repellendo*, quodcunque hujusmodi *malum* verè in *deterius* conjiciatur. Sicut autem juſtiſſimum eſſet, de variis ejusmodi *converſionibus* morborum, è tolerabiliore loco in multò periculoſiorem, prolixius agere; ita vetat hoc tamen modulus quaſi præfinitus, tractationis noſtræ, nempè *Diſſertationis* ſcribendæ: ſiquidem ſecus, facilius in librum excreſcere poſſet labor. Interim, uti rem ipſam peritis recordationibus meritò commendamus, ita revocamus etiam, ſolertibus Praxeos Cultoribus, in memoriam ſpeciminis horum omnium locô, illos Affectus & eventus, quando *Febribus*, quocunque tandem nomine, in hodierna illa *Anonymias* licentia, ſalutentur, aut ipsô titulô *Rhevmaticarum* jam donatis, per *criticos* dies vel circiter, repentina quædam

apoſtaſis, ingens & impetuoſa, v. g. in alterum *pedem*, evenit, adeò, ut ille totus ad genu usque, intra paucas horas, immodicè *intumeſcat*, cum *rubore*, *duritie* & *calore* etiam (imprimis per initia) admodùm ſenſibili. Hic Affectus, licet, ſine exquiſita adhuc bonitate *conſtantioris*, ſeu, ut vulgò loquuntur, *robuſtioris* Naturæ, & dexterrimâ tàm *Therapiâ*, quàm *Pharmaciâ*, in naturalem ſtatum non reducatur; imò in jam *annoſioribus*, & (quales quidem propriè, vix non unicè, invadere ſolet,) ſucculentioribus ſeu *humidioribus*, nedum qualitercunque *Caco-chymis*, etiam nullâ arte feliciter expugnetur, ſed per reliquam vitam patienti obſtinatiſſimè adhæret: quin per occaſiones nec ita planè peculiares, nec proinde etiam adeò æquè raras & inuſitatas, denuò ad intimiora *regurgitando*, patientes tales in novos *periculoſos internos* Affectus *febriles inflammatorios* conjiciat, & ſæpè hac ratione, *directa*, vix autem non ſemper certisſimè *coniuncta cauſa* mortis, ſerius ocyus, evadat. Nihilo ſecius eſt talis Affectus, eâ comparatione *minus* certè adhuc malum, ut certiſſimè in nimio *maius* convertatur, quando intempeſtivis & infauſtis auſibus, externis, aut internis *impetuoſis* tentaminibus artificioſis, locô maturæ atque tempeſtivæ *discuſſionis*, potiùs, ut loquuntur, *repercutitur* ab extremis, certè exterioribus, ad *intimiora*, ipſa nempe *viſcera*, vitalibus uſibus propiûs dicata atque deſtinata.

XXXV.

Placet ab hoc malo *maiore*, licet tamen in comparatione *maximorum*, adhuc *minore*, tranſitum facere, ad omninò notoriè *minus*; & tamen habitum ejus maximâ conſideratione dignum, ad graviora, imò ingentia mala poſt ſe trahenda dicam, an potius præbenda atque producenda? *Scabiem* intelligo, quantumcunque legitimam atque ſimplicem. Hujus certè, niſi quidem vera atque fundamentalis ſuppetat curandi methodus, adeò conſulta eſt, ut verè *minoris* mali, patiens tolerantia, ut, per impatientiam ſuſceptæ ejusdem oppugnationes, per externos, nominatim *ſulphuratos*, litus, non ſo-

lum

lum infallibili ſucceſſu atque eventu, longè graviora, ſed & ſubinde à funeſto eventu non longè abeuntia mala, poſt ſe relinquat.

XXXVI.

E quo quidem exemplo, uti ſatis eluceſcit proportio, quantò maius, & imprimis præſentius, malum, objicere poſſint, minus prudenter tolerata, & pro *minoribus* malis, non, uti decet, reputata, Exanthemata *acutioris* motûs: ita ſufficit de familiarisſimis talibus, teſtimoniô totius propemodum orbis, affirmare atque confirmare, quod ipſa talia, *directè*, & *in ſe*, extrà *accidentales* tales in deterius demum converſiones, reverà ſint nimiò *minus* malum. Id quod *Variolarum* atque *morbillorum* exemplum docet; qui nempè utrique Affectus, citra intempeſtivam ſive meticuloſitatem, ſive curioſitatem, patienter ſolùm tolerati, totis hominum myriadibus feliciter abſcedunt: Cum ex adverſo, quoquo modo obturbati, nonſolum longè pejoribus ſymptomatibus ægros exerceant: ſed etiam utplurimùm, è ſecuris, è propria ſua indole, rebus, non ſolum in periculum, ſed omninò damnum vitæ ipſius exeant. Unde intereſt utique, puto, agnoviſſe, quid in his etiam rebus, veri majoris, quid verò verè *minoris* mali nomine, cenſeri & haberi mereatur.

XXXVII.

Præcavimus nobis jam ſuprà, quod non illud neceſſitatis nobis impoſitum eſſe agnoſcamus, ut omnium omninò [*minorum* talium malorum, ita exquiſitum cenſum agamus, ut proptereà etiam ſingula citemus nomine. Confidimus enim utique, poſſe hactenus dicta, ferè eminentiora exempla, tanquam paradigmatis locô affatim ſufficere, ut etiam reliqua ad easdem tribus pertinentia, intidem facilè agnoſci atque deprehendi poſſint. Placet autem unicum adhuc adjicere, de *chronicorum* talium gente, nempè *Gonorrhæam virulentam*. Eſt hoc equidem non ſolum incommodis plurimis, ſed etiam progresſibus acrioribus ulceroſis, nequaquam parvum aut leve malum. Quoniam autem ex & *per ſe*, ad efferos progreſſus, aut æquè

planè intolerabiles paſſiones inducendas, non temerè ruit; nec propterea tàm præcipites medelas æquè urget aut efflagitat: quin etiam dextra arte non ita difficillimè tàm ſatis tempeſtivè, quàm verè conſtanter atque funditus, curatur ac tollitur; nemo certè fuerit, quin illam pro leviore multis modis ſeu *minore* malo agnoſcat, quàm *Luem veneream* in totum jam latifundium humorum diffuſam, & inde radices illas, tàm profundas, quàm firmas atquè lentas, in ſolidis partibus agere molientem. Interim non certus ſolum, ſed etiam planus & facillimus eſt à *Gonorrhæa*, ut certè *minore*, ad hoc *maius* malum, tranſitus; quando illa impatienter tolerata impotenter citò *opprimitur*, ſeu *fluxus* ſolus cohibetur, non expurgato potius, per hunc ipſum fluxum, *inquinamento* illo *maligno*, tunc demum facilè conſolidato, ulceroſo illo fonte in proſtata glandula. Abſtinendo interim in ſolidum, à regiminibus *ſudoriferis*, vulgò in hoc genere uſitatis. Imò verò, ſi etiam non tàm ipſa hæc *univerſalis* diffuſio maligni illius contagii in totum corpus, per talem intempeſtivam *oppreſſionem* gonorrhææ, & imprudenter adhibita *regimina* diaphoretica, inducitur, nihil tamen ferè certius eſt, quàm adminimum *bubonum* proventus: quos ipſos etiam, quomodocunque tandem, (exceptâ nudâ benè tempeſtivâ reſtitutione *fluxus*, & ſubſecuta iterum ſpontanea reſolutione atque diſſipatione,) exeant, *maiora* pericula atque incommoda inferre, quam ipſum fluxum, peritorum nemo eſt, qui neſciat. Unde quidem certè etiam hac in parte locum habet diſcretio *minoris* mali à majore, & cautio, ne temerarius ex uno in alterum fiat, nedum perverſis conſiliis & auſibus, concilietur atque inſtruatur, tranſitus.

XXXVIII.

Priusquam autem hanc, *Chronicorum minorum* malorum à majoribus diſcernendorum, claſſem deſeramus, venit adhuc aliquid utique dicendum de *minore* aliquo malo, quod *fœminino* ſexui ſic ſatis familiariter incumbit, & ad *maiora* ad

mo-

modum proclivem aditum pandit; Eſt hoc, vitium *Succesſus Menſtrui*, tàm in *defectu*, quàm *exceſſu*. Equidem nemo puto de nobis ſuſpicabitur, quod neſciamus, quam fœcundum ſegetem, aut certè ſementem variorum malorum ulteriorum, hoc ipſum tanquam primum & fundamentale, offerat & exhibeat: Eò tamen non obſtante, propterea maximè pro *minore* malo hoc ipſum adhuc declaramus, quia nulla ferè faciliore atque familiariore ratione, ipſa illa *maiora* mala ex hoc minore in actum deducuntur, niſi per *occaſionem* ipſius hujusmodi perverſæ æſtimationis, & ita deinde ſuſcepti conſilii, huic malo, tanquàm *maiori*, *citò* atque *fortiter* reſiſtendi, imò illud quoquomodo expugnandi. Inde enim certè facillimus demum patet tranſitus, per *copioſa*, aut *impetuoſa pellentia*, in *Menſium* & *Lochiorum* inopiâ: per paris indolis autem *adſtringentia*, in utrumque horum *abundantiâ*, ad ſucceſſum certiorem odioſorum illorum verè *maiorum* malorum.

XXXIX.

Sicut autem dies nos, quod ajunt, ſine dubio deficeret, ſi omnia illa mala enumerare vellemus, quæ *ſibi relicta*, *minora*, quacunque perturbatione, *majora* fieri, non magis poſſunt, quàm ſolent: ita non poſſumus tamen nobis temperare, quin adhuc paucis commendemus conſiderationem, ut certè *minoris* mali, *Hæmorrhoidum fluxûs*, qualitercunque etiam incommodi aut immorigeri; præ qualicunque, ſivè obſtinatè *molientium*, ſive jam actu *adſvefactarum*, repentina *represſione*, & iis malis conſecutionibus, quæ ab hac, *occaſiones*, imò *origines* ſuas, ſumunt. Quod quidem imprimis valet, uti dictum, de *cohibitione* ſeu *oppresſione*; licet autem non exquiſitè tantundem *majorum* malorum portendat *exagitatio*, pro impetranda *expulſione* hæmorrhoidalis evacuationis ſuſcepta, non caret tamen neque ipsa ſuâ efficaciâ, ad augendam quantitatem illorum malorum, quæ à *tarditate* eruptionis ſimpliciore incumbebant. Quando verò per inſignia impedimenta, fluxus talis diſtinetur, ibi habent *importuniores* hujusmodi impulſio-

ſiones, omnibus modis præſentiorem efficaciam, ad *exaggeranda* nimium quantum illa mala, quæ anteà vel incumbunt, vel adhuc ſolùm impendent. Breviter, requirit certè *Hæmorrhoidum* negotium planè ſingularem æſtimationem, dùm mirificè proclivè eſt, & vix non præceps, non ſolùm in *deteriùs*, ſed certè ſine omni verborum ambiguitate, *majora* mala, quàm propria prior, imprimis quoquo modo ſuccedentium, indoles fuerat aut tulerat.

XL.

Facimus tandem tranſitum à *Chronicis* Morbis ad *acutos*, & his cognatos *typicos*, unô verbô, FEBRES. Sed, cum in harum etiam cœtu, non ita parvus ſit numerus *reſpectuum*, ad noſtram rem pertinentium, quem univerſum exhaurire, nimiam prolixitatem nobis injungeret; ſatisfacturos nos putamus officio noſtro, ſi ſolùm *eminentiora* Specimina paulò largiùs, reliqua verò parciùs aut certè brevius, commemoremus. Neminis autem cor perturbetur, ſi *Febres* ipſas, ſeu *Febrem in genere*, verè *ſibi conſtantem*, *minus* malum eſſe, pronuntiemus; & quidem *duplici* reſpectu. Primò (exceptis ſolis *ſimplicibus intermittentibus*) *minus* malum eſſe aſſeveramus, quaſcunque alias *Febres*, quàm illa alia mala, quæ ab eadem cauſa, cui febris *ſupervenit*, eventura eſſent, ſi febris *non* ſuperveniret. *Secundò*, quia febris, rectè atque liberè ſuccedens, ejusmodi utique eſt negotium, quod non ſolùm, ut loqvuntur, totô ſuô verô genere, (nempe totâ ſuâ verâ conſtitutione, ſi *accidentales* novæ determinationes ſeu Specificationes abſint,) ſit *ſalutaris*, nequaquam autem *funeſti*, eventûs: ſed etiam ad talem tendat atque progrediatur, per *methodum* verè *vitalem* ſinceriſſimam, nempè *ſecretiones* & *excretiones*; & quidem, (quod jugiter iterum iterumque monemus,) non novas & inuſitatas, ſed ſimpliciſſimas has ordinarias, & verè quotidianô uſu conſuetas, ipſas *vitales*: *Gradu* ſolùm, atque *locô*, ſecundum præſentium cauſarum *extraordina-*

na-

nariam, proportionem, extra ordinem quoque auctas & adhibitas.

XLI.

Suffragatur autem huic negotio non perfunctoriè, ipſa experientia in eo, dùm in omnibus atque ſingulis *Febrium* ſpeciebus, non ſolùm certiſſima, ſed etiam præſentiſſima ſubinde efficacia, in integrum reſtitui ægros tales, commonſtrat, & confirmat. Vulgus quidem, etiam ipſorum trivialium Practicorum, ait, convaleſcere ſeu liberari huiusmodi patientes *à febre*; nempe ut ab ipſo morbo. Nos interpretamur, liberari ipſos *febre*, tanquam mediô, inſtrumento, imò remediô, admodùm exquiſitè quadrante omnibus neceſſitudinibus & intentionibus, ad eliminandam cauſam, quæ tali tempore corpus obſidet, eique eximium periculum machinatur. Quicquid autem horum ſit; ſive *à febre* rurſus liber evadat, ſive *per febrem* in libertatem vindicetur æger, quia hoc, *regulariter*, certò evenit; aut, quicunque tandem etiam ſit exitus, (repeto, *regulariter*) *meliùs* ſeu *mitiùs* evenit, quàm ſi reliquæ tali reſtitutioni *Febris* non acceſſiſſet; meritò certè adhuc aſſevero, quòd febris *minus* ſit malum ex omnibus, quæ illô tempore patienti ſimul incumbunt.

XLII.

Tantò minus autem dubii cuiquam erit, quod ipſarum *Febrium*, aliæ aliis ſint mitiores, adeoque, quicquam etiam *mali* in ſingulis ſubſit, hæ aliis etiam in hoc mali intuitu atque reſpectu, *minus* quiddam inferant atque ſupponant. Jam verò, ut etiam nervum præcipuum noſtræ conſiderationis retineamus, è *minoribus* talibus febribus, *maiores* etiam reverà oriri, notum ſatis eſt, ex eo, quod non ſolùm aliquando ipſæ *Ephemeræ* ſeu *diariæ*, ſed etiam *intermittentes*, contrariis modis atque methodis tractatæ, in contumacisſimas *Hecticas* transmigrent: ſed etiam, inprimis è *Tertianis Plethoricorum* æſtuoſioribus, *acutæ*, & nominatim *inflammatoriæ viſcerum*, emergant. Cæterùm autem etiam è *ſimplicibus Intermitten-*

ti-

tibus, *duplices*, aut *compoſitæ*: è *typicis*, aut qualitercùnque ordinatis, *Erraticæ*, & *turbulentæ*: E *periodicis*, intrà brevius tempus exitum ſuum ſortituris, *vagæ*, *rebelles*, ſæpius *recrudeſcentes*, & in *longum* tempus multarum ſæpè ſeptimanarum, cum varia turbulentia, & nullius genuinæ indolis obſervatione, excurrentes.

XLIII.

Sicut autem uſitatiſſima illa diſtinctio Febrium, in *benignas* aut *malignas*, ſimùl infert hanc ipſam diverſitatem *minoris* & *maioris* mali; ita meminiſſe convenit illius etiam ordinis, quô nos hæc talia mala conſiderare ſuſcepimus: nempè in ordine veluti mutuæ *dependentiæ*, quâ majus malum à minore ſubinde pullulare, paſſim obſervatur. Hôc ipsô certè nomine, non ſolùm *benignæ* febres reliquæ, adeoque longè *minus* malæ, revera ſeducuntur, imò impelluntur, quàm ſæpiſſimè ad malos mores: ſed tantò magis, quæ jam quaſi ſpontè ſua malitioſum quiddam fovent, ſumma certè cum cautione tractandæ veniunt, ne in multò *deterius* vitium inducantur. Quod utrumque, ex parte quidem mala gubernatione patientis; multò certius autem, adeoque & frequentius, præcipuè verò gravius, evenit, per incondita artificia, pro curanda febre, tentata, ſed u ilem magis, aut planè neceſſariam, rationem atque *proportionem*, turbantia, pervertentia intempeſtivè, interpellantia, imò opprimentia. Unde certè longè ſæpiſſimè optandum prorſus eſſet, ut propriô ſuô malô ſolum relinquerentur patientes; Confirmantibus hoc numeroſis exemplis, quod multi talium, vel iterum optimè convaleſcant, vel tranquillius & *quietius* etiam moriantur; quàm qui cum *turbulentis* artificiis colluctantes, ſive tandem adhuc ſalvantur, ſive pariter emoriunrur. Ubi certè illa querimonia quotidiana, das Fieber hat eine groſſe malignität bey ſich / ſummô jure ſæpiſſimè ſuſpecta eſt, niſi vel *inflammatio viſcerum* ſubſit, vel *contagioſa* ſit Febris: In quali, uti paucitas, ſumma tenuitas, & tamen magna activitas, cauſæ illius, ut ingens negotium, tempeſtivis, placidis, & benè ordinatis, ſecretionibus & excretio-

tio-

tionibus, objiciat & faceſſit; ita tantò magis, ſi harum vigil, ſolicita, & ſummè circumſpecta adminiſtratio, temerè obturbatur, quid poteſt aliud inde ſequi, quàm ſumma confuſio *in agendo*; anxia verò atque deſperabunda trepidatio, atque intentionis ipſius dejectio (nec deinde in vires recidit) etiam ſimpliciter *ad agendum*. Exempla hujus rei tandem incipiunt paulò clarius diluceſcere mundo, in luculentiſſimo illo Specimine *variolarum* & *morbillorum*: Qui nempe Affectus uterque, ſibi relictus, & à perturbationibus veluti præſervatus, per tot hominum millenarios, quam optimos mores ſervat & proſequitur: turbatus autem, facillimè malos certè mores exſerit, & valdè periculoſos progreſſus atque ſucceſſus format. Quod certè dignisſimum eſt notatu.

XLIV.

Breviſſimis autem, commendamus adhuc conſiderationem illorum malorum *minorum*, quæ qualemcunque *diſpoſitionem* involvunt, ad relabendum verſus *interiora*: ab *achoribus, guttâ roſacea, lichenibus*, usque ad bubones & anthraces *peſtilentes*. Sicut etiam illud maximè ſecundùm hujus cenſus characterem examinare, atque optimis inſtructionibus applicare, ſvademus, quicquid in quibuscunque affectibus, tàm in genere, *temporis* aliquod ſpatium, quàm in ſpecie, *ordinem* certum procedendi atque progrediendi, involvit. Quale quid, vel præcipitibus impulſibus, vel inconſideratis *interverſionibus*, vel imprudentibus *repreſſionibus* atque cohibitionibus, obturbare, & *morbi ſymptoma*, cum *Naturæ ſynergia* imò *energia*, confundere, miraculum certè eſſet, ſi non converteret *minora* mala in *majora*, &, quod ſpontè felicius ceſſiſſet, arte infelix demùm redderet.

XLV.

Ita tandem facimus progreſſum ad mala quædam *minora*, directè & ſimpliciter *Medica*; quæ nempe ex officina ipſa artis proficiſci, vel creduntur atque reputantur, vel ſentiuntur. De prioribus, notum eſt dicterium illud vulgare, böſes muß man mit böſen vertreiben. Cui propemodum pollicem premit

quorundam Criticorum ſententia, qui, ipſa *medicamenta*, tales eſſe res interpretantur, quæ, dum damnum aliquod inferant, aut certè machinentur corpori, hôc ipsô velut excitent Naturam, ad excuſſionem ſui, & ſimul aliarum rerum jam moleſtiam aliquam objicientium. Quicquid autem ſit horum, pejus certè ſemper eſt, indigere utique, ſeu opus habere mediis, quàm ſuperſedere illis poſſe. Unde quidem etiam, cavendum meritò venit, nè qualiacunque hujusmodi *intempeſtiva* fortè, aut certè *minus neceſſaria* remedia, temerè in uſum vocentur, ſeu potius obtrudantur, quando illis ſuperſedendi, quæcunque adſpirat libertas. Siquidem, quantumcunque etiam brevis fuerit moleſtia, ab aſſumtionis quacunque etiam neceſſitate tali caruiſſe. Quando verò hoc non amplius in noſtra poteſtate, proximum utique eſſe quilibet intelligit, ut quanta maxima licuerit brevitate atque concinnitate, neceſſariô illô remediorum uſu perfungatur, id eſt, ſecundum noſtræ tractationis ſenſum & locutionem, etiam è talibus malis, quoad licet, *minus* ſemper eligamus, & illi potius, quam majori, animum ſubmittamus.

XLVI.

Hoc ſcilicet intuitu, ante omnia maximè conſultum erit, à *copia*, tàm numerô, quàm ſpecie, medicamentorum, ſemper, quoad ejus fieri poteſt, ſibi temperare atque abſtinere. Quandoquidem, hoc, utique quolibet intuitu atque ſenſu, minùs fuerit mali, quàm copiæ atque multitudini remediorum veluti addictum & obnoxium vixiſſe. Cum autem de hoc negotio etiam ex inſtitutô propriâ tractatione jam actum fuerit a D. D. Præſide Diſputatione *de Multitudine Medicdmentorum vitanda*, poterimus prolixiore hujus rei quaſi repetitione, præſente locô ſuperſedere: nihil niſi illud unum ſeriò monendo, quod hujusmodi moderatio, non ſolùm longè frequentisſimum uſum habeat: ſed etiam contrarium ejus, longè frequentiſſima varia *incommoda*, imò verius, ſenſibilia *damna*, poſt ſe trahat. Unde quidem optandum eſſet, ut tralatitium illud, &, quantum ad medicam Scholam attinet, vix ſatis certi authoris, dicterium: quod *interdum optima ſit medicina, medica-*

men-

mentis non uti, accuratius enucleatum & ſufficienter explicatum, atque ad ipſa exempla applicatum fuiſſet. Sed vota utique nunquam rem expediunt.

XLVII.

Digredimur potiùs ad Specialiora ejusmodi incommoda, & veluti mala, quæ vel ipſa eligenda veniunt, vel *majora* expectanda. Inter hoc non dubitamus primum locum aſſignare, *Sangvinis misſionibus* artificialibus, tàm V.S. quàm Scarificatione. De his ſubſidiis notisſima eſt, uti uſitatiſſima, illa locutio: *Servitutem* ita imponi patientibus, ut remedio hujusmodi natura facilè adſveſcat, cui impoſterum ſine peculiari quaſi pœna novarum exacerbationum, nefas ſit ſuperſedere. Quamvis autem hoc minimè negemus, quod hujusmodi evacuationibus, imprimis propter antiquarum moleſtiarum quaſi facilius recrudeſcentem inſultum, temerè renunciare, vix unquam impunè liceat: aſſeveramus tamen omninò, atque defendimus audacter, quod longè *minus* atque levius ſit malum, ſemel, aut ad minimum bis, per annum, per quadrantem horæ ipſam etiam quam maximè imaginariam aliquam moleſtiam perpeti, cum ſumtu etiam paucisſimo: quàm perennibus temporum ſucceſſibus, vel variis valetudinis vacillationibus, imò planè concuſſionibus, partim expoſitum eſſe, partim obnoxium: vel, longè majore, conſtantiore, imò pretioſiore inſuper, ſervitute, perpetuis medicamentorum ſubſidiis, & proptereà, Medicis, Pharmacopœis, Chirurgis, quaſi emancipatum vivere. Imò, ſi cordatè rem, uti jacet, eloqui velimus, utrisque his incommodis, etiam ſine ſpe, nedum ſolida aliqua ope, veluti adſcriptum & addictum vivere. Quod profectò ſeriam conſiderationem meretur.

XLVIII.

Quemadmodum autem ita hoc præjudicium eximi poteſt, ſi animus ſolùm advertatur ad ipſam Practicam veritatem, uti in quotidiana experientia ſeſe ſiſtit, quod nempe certiſſimè, hodiè uſitatæ variæ, tam ita dictæ *alterationes*, quam *ſopi-*

tiones,ſummæ Affectuum Chronicorum, nempè fundamento eorum, nihil detrahant; ſed ſolùm emergentes inſultus & *exacerbationes*, (ſiquidem bonum ſucceſſum ſortiuntur ipſa talia medicamenta,) velut interpellent, aut mitigent: ita, cum *ventilationes* ſangvinis, juſtô *tempore* atque *locô* adornatæ, certiùs ipſum fundamentum concutiant atque ſubruant, facilè patere poteſt,prudenti conſiderationi,quantò melior ſpes de his concipi poſſit,quam etiam in plenam fiduciam convertet, executio rei in ipſa Praxi, utpote veritatem in ipſis exemplis confirmans. Neque tamen etiam hîc ſubſiſtit hæc, hujus *minoris* incommodi ſeu mali, electio, ut ſemper, imò vel ſolûm utplurimum,*conſilii* ſeu electionis liberæ,ſit negotium; ſed ſentiet reverà ſolers, & indolis patientium, atque morborum moris,cum ſolertia curioſus obſervator, quod frequentibus planè exemplis,potius *neceſſitatis* eſſe compareat adminiſtratio ſimilis *ventilationis*. Et quidem reverà ita jam *majore* illo mali reſpectu, ut, in tali caſu, licet nihil amplius tàm *directè* ad totam *ſummam* negotii, quaſi *poſitivè*, proſit; tamen *privativè* hoc faciat: aut, ut rem totam luculentiore ad omnium hominum conceptum loquendi formula exprimamus, licet nullum ita eximium atque luculentum effectum, circa ipſum *morbum* univerſum, abſolvat, tamen ferociorem ejus *energiam* & activitatem infringendo, non ſolùm aliquod, ſed ſanè etiam tàm inſigne, operæ pretium faciat,ut ſine ipſius hujusmodi opportuno interventu, reliqua auxilia univerſam ſuam efficaciam aſſequi aut exſequi nequaqam valeant.

XLIX.

Quid verò, ſi adhuc plus dicamus? minimè certè plus dixerimus, quam res ipſa, non magis fert, quàm revera infert. Eſt verò: ſi tales evacuationes, *in hoc caſu* nihil *directè* juvant; *nocent* certè magis directè, quando negliguntur. Porrò, in eadem materiâ, partim etiam eodem, partim longè diverſo reſpectu: ſi nihil aliud hîc prodeſſent, proſunt tamen atque conferunt hoc maximè, nunquam certè pro exiguo reputandum, quod reliqua, in harum *ſubordinatione*, uſum non contem-

tem-

temnendum habitura remedia, neglectô hôc ſui ordine, *irrita* reverà ſint, aut ad minimum *evanida*: imò aliqua etiam illorum, (ut aliquando fortius reſolventia atque discutientia,) omiſſa præcedaneâ *Ventilatione*, certiſſimis nocumentis propiora. Sunt autem hæc talia Caſuum genera quando patientes evacuationibus aliquibus ſanguinis jam *adſuefacti* ſunt, easdem autem impoſterum, vel per negligentiam omiſerunt, vel malâ quadam fortunâ amiſerunt. Quod quidem, licet etiam reverà, & apprimè quidem, valeat de *ſpontaneis* evacuationibus ſanguinis, *Hæmorrhoidum* imprimis & *Menſium*; Valet tamen etiam, imò propemodùm magis, de *arbitrariis*, *artificialibus*. Ita enim de *ſcarificationibus* notum eſt etiam populo, quod illarum *adſuefactarum*, tandem admiſſus neglectus, certiſſima incommoda poſt ſeſe trahat: De *Narium* autem *Hæmorrhagiis*, planè emanentibus, & de *Venæ ſectionibus* omiſſis, obvia quoque ſunt peritorum quotidiana conſona teſtimonia. Quæ omnia, patientibus certè mera experimenta, ea quæ diximus oſtendunt & confirmant, duplici ſenſu; nempè primò, quod utique in talibus caſibus etiam *omisſio damnum* minetur, ſi vel maximè *uſurpatio* atque adhibitio evidens *commodum* non præſtaret: id quod de hujusmodi ventilationibus, inprimis *ſcarificatoriis*, etiam temerè per initia ſuſceptis, interim vel præſente tamen jam tum, vel ſuperveniente etiam tandem, Plethorâ, certiſſimè valet. Secundò, quando equidem admodum luculentum uſum conſerre, *ſola & ex ſe*, non æquè ſentitur: interim tamen reliquorum remediorum felici operationi verè viam ſternit, imò pontem quaſi præſtruit, & portam verè aperit. Ubi nempè utique ad cæteros errores conſuetos, ut cum illis tranſeat, rejicienda venit illa turbulentorum aliquorum argumentatorum imputatio quod hujusmodi evacuationibus, morbi, ad quales tamen ita laudamus, non valeant *curari*: nempè non recolentes animo, quod etiam *ſubordinatio*, & *ſocium* auxilium, in Medica Praxi, & imprimis artificioſa, nempè cum *rectâ ratione efficaci*, eximium habeat uſum, imò longè ſæpiſſimè veram atque ſolidam *neceſſitatem*.

 L. Si-

L.

Sicut autem maximoperè utique, imò potius abſolutè *conditionem* hanc præſupponimus, ut huiusmodi *ventilationes*, ibi, ubi verum uſum habere poſſunt, in illum actu deducantur; ita, ex adversò, minimè calculô noſtrô comprobamus etiam *intempeſtiva*, *non neceſſaria*, & verè etiam minus fidæ ſpei, remedia, odioſo tali ſervitutis more adſuefacienda, quamdiu ulla adhuc ſpes tolerabilioris emendationis effulget. Certè enim minus etiam eſt æſtimandum, *unum*, quantumcunque etiam de reliquo, malum, quàm *duo* ſimul conjuncti. Cenſeo autem meritò hoc nomine *Fonticulos*, imprimis autem adhuc quantumcunque *junioribus*, imperatos. Quamvis enim aliquando veluti differre videantur Affectus, auſferunt tamen certè nunquam: imò vix etiam unquam durabilem & conſtantem ferunt opem, quin creſcente magis ætate, vel ipſe priſtinus Affectus iterum emicet: vel, ſi tantisper *ſuperioribus* corporis regionibus aliquid ſolatii eveniſſe apparet, tamen poſt hæc circà *inferiores* regiones denuò emergant illa incommoda, quæ è communi quaſi fonte ſcaturiunt, progresſis verò ætatibus, ſolum *altiora* loca affectaverant atque adſecerant. Haud verò multò diſpar ratio, occurrit, circà uſum *Veſicatoriorum*, in morbis *malignis* ambiguæ ſuccedentibus, tentandorum. Quamlibet enim in rebus jam propriâ ſuâ indole maximè ambiguis, etiam vel ambiguum remedium tentare, non ſit omni rationi contrarium: Interim, cum etiam ipſa ambiguitas hujus remedii, revera ſit eximia; incommodum interim, non jam penitus in ultimo agone conſtitutis (ubi tantò certiùs totum etiam remedium eſſet irritum) ſed adhuc per plures horas ſuper viventibus, nequaquam exigua faceſſere ſoleat: nos quidem præſtare putamus, ut tentaminibus talibus ægri non onerentur. Ceterum, nequaquam indigna ſunt hodiequè legi, quæ jam propemodum ante ſesquiſeculum adverſus horum uſum in Febribus acutis, & ſub malo ſui ſucceſſu *malignis*, diſputavit, jam pridem à nobis citatus *Gerhardus Columba Meſſanenſis*, Ttractat de *Febre Peſtilenti*.

LI. Ma-

LI.

Magnam autem diſcretionem neceſſariam eſſe aſſerimus, circà uſum *Vomitoriorum*, imprimis *quantitate* aut *qualitate* immoderatiorem. Certè *vomere* aliquoties, propriâ ſuâ Naturâ, non eſt adeò ingens malum, ut propterea magnis querelis eſſe poſſet locus. Quando verò *aptitudo Individuorum*, *prædiſpoſitio* & habilitas *materiæ*, verum *ingenium Affectûs*, *tempus* ipſum morbi, *vires*, imò ipſius *remedii* ambiguus & *heteroclitus* effectus, etiam ingentia incommoda, ſatis facilè præterea, machinantur, cavendum eſſe à malo, puto rem ipſam ſatis monere.

LII.

Interim, quando Medicus ad patientem vocatur, *ſpontè* jam vomentem, & quidem ſubinde cum anxiis atque turbulentis admodum anguſtiis: imprimis autem, quando etiam *Diarrhœa*, cum, aut ſine *torminibus*, concurrit; aut ſola etiam adhuc *nauſeabunda* anxietas ſeu anguſtia ſentitur; concurſante tamen jam quadantenus *febrili volatica* alteratione, frigoris & caloris: Ibi multò certè convenientius eſt, ipſas prius illas circumſtantias optimè perveſtigare, & omninò perſpectas habere, an fortè inſignis aliqua *animi* alteratio, & nominatim quidem *iracundia*, aut exceſſus in *Diæta*, imprimis circa *mellita* aut *fructus horæos*, *oleracea*, *pingvia*, potus *fermentantes* atque *feculentos*, præceſſerit: ne ſimpliciter pro *directo* morbido Affectu reputatum *Vomitum*, aut *Diarrhœam* talem, ſi quid aliud, intempeſtivo pro talibus caſibus, uſu *adſtringentium*, *calidorum roborantium* & *narcoticorum*, medio, expugnare, in mentem veniat: ſed potius cauſam ipſam *continentem* corrigere, quo nempè præſtito, etiam ſpontè ceſſet tota illa impetuoſa *commotio*.

LIII.

Minimè verò diſpar ratio occurrit etiam in aliis *Alvi fluxibus*, citrà *vomitum*, ſpontè coortis. Sicut enim hi quoque nihil aliud utique ſunt, quàm ipſius *Naturæ Motus* & *Actus*, & quidem alicundè provocatæ atque concitatæ, ad *excretorios*

os huiusmodi, motus utique, ſeu *actus*, exercendos: Ita, niſi ſatis certus ſit Medicus, quod ipſæ illæ talis concitationis *cauſæ* ſublatæ ſint, minimè fas ipſi fuerit, non ſublatis *cauſis*, bonos certæ naturæ, *conatus* ad illas *excutiendas*, & in *modo* fortè ſolum excedentes, temerè ſupprimere atque cohibere. Cujus rei ſpecimina puto adhuc in recenti memoria fore, è præteritæ æſtatis *Dyſenteriis*; in quibus quid præſtiterint *adſtringentia*, & contrà fictitiam *malignitatem* obtruſa hinc inde largiora *Alexipharmaca calida*, cum *panacæa* illa Empiricorum *Opio*, facilè fuerit experiri è Pharmacapoliis illorum locorum, ubi hæc Lues inſignes edidit ſtrages: Dum alibi, ſub diverſa tractandi ratione, licet etiam de reliquo bonis medicamentis, interim antè dictos *ſcopos* omninò rectè ſervantibus, adſtite tamen omninò divinâ gratiâ, etiam è magno numero ſimiliter correptorum, nemo defecerit: niſi quod etiam ibi de, *contrariâ* Methodo tractatis, paucioribus, aliquot utique rectè & ordine interierint, reliqui autem plerique graviter periclitati ſint. Unde certè iterum iterumque notari ita meretur, vera illa ratio *Minoris* Mali, reſpectu ad *maius*, ſi iſtud perperam æſtimetur, & impatientienter toleretur.

LIV.

Quia verò prolixius in ſpecies excurrere non fert noſtra intentio, aut ſinit temporis ſpatium, dicemus propterea ſolùm adhuc de generaliore conſideratione, circa *utilitatem* aut *neceſſitatem* Medicamentorum. Equidem de *ſupervacuo* eorum uſu non præſcribendo, jam ſupra locuti ſumus. Interim de *neceſſitate* etiam, uſum eorum exigente, hoc habemus quod moneamus, quod utique, ubi hæc aliquid imperat, inanis ſit excuſatio adverſus adſumtionem. Et habet certè ibi etiam communiſſimè ſatis commodum locum, & veri argumenti vim, remonſtratio illa patientibus facta, quod, niſi hunc obtemperare velint, imò obſequi, circà aſſumtionem remedii, quod ſine prægnanti cauſa, ceu *malum* quiddam averſentur, fore, ut veriùs *malum* morbi, ita liberè vires ſumens, impoſterum etiam deſiderata tandem ipſis futura remedia adſpernetur

tur, adeoque tunc nihil amplius ſubſidii ſuperfuturum ſit. Interim quilibet ſolers Practicus, facilè etiam recordabitur. quod hôc ipsô etiam in caſu, plurimum ſibi vindicet *bonitas* Medicamentorum, de qua ita confidentiùs etiam *bonum effectum* polliceri poſſit: cui conditioni, cum etiam communiſſimè exoptata talibus patientibus *paucitas*, ſocietatem jungat, præbet etiam illa communiter argumentum ſic affectis patientibus admodùm conſentaneum. Sicuti certè etiam ex adverſo, quod vulgò ajunt, indiem ſolùm, variorum conaminum ſeu *tentaminum multitudine*, patientes onerare, etiam quibusvis reſpectibus odioſum eſt.

LV.

Tandem, etiam adhuc aliquid addimus de illa circumſpectione *Medico-methodica*, ut patientes hujusmodi benè inſtruantùr, qui affectibus obnoxii ſunt quomodocunque *periodicis*, ſeu per datas occaſiones *recrudeſcere* ſolitis, ne medicamentis illum ſolum locum deſtinent, quando jam *plenum impetum* iterum ſuſcepit, inſultus; ſed potius, quamdiu *minus* adhuc eſt etiam tale malum, *tempeſtivè* eidem occurrant, priusquàm vires iterum exſerat indomitas, adeoque difficilius medicationi auſcultantes. Imò potius ſvadenda ſunt omninò in tali caſu *præſervativa* remedia; ſeu potius methodiæ tales, modò ut titulo huic ſuò quadrent atque ſatisfaciant. De quorum cenſu ſunt certè primariò, quæcunque *naturales* æquè *excretiones* ſublevant; tantò magis autem *ſegnities* illarum ſubinde pullulantes, maturè diſpellunt (quale quid in fœminino ſexu eſt *alvi obſtipatio*, plerosque *hyſterico-cephalicos* illarum paroxyſmos, magis præcurrens quàm ſimpliciter concomitans, adeoque etiam tempeſtivâ ſui depulſione, imprimis etiam *placida* & cum epicraſi fiente, incommodiores illos ſucceſſus nequaquam producens,) quàm etiam *artificialium* æquè atque *ſpontanearum* ſangvinis *ventilationum*, opportuna, aut matura, adhibitio. Cæterum ad hunc ipſum locum, uti certò *minùs* malum, referri omninò merentur *Clyſteres*; utpote quorum uſu in *Colico-Hyſterico* HYPOCHONDRIA-

CIS Affectibus, maximè verò, cum alvi *retentione* conjunctis, *plus* ſæpè, & quidem tàm *certius*, quàm etiam *propius*, impetratur, quàm per alia quælibet medicamenta: aut certè id minimum plus, in *ſocio* utrorumque concurſu. Unde quoquô certè modô in illud incumbere deberent *Societates practicorum*, ut non ſolùm abſurda illæ opinio, de *Clyſterum* uſu malè ſentiendi, utriusque ſexûs hominibus eximeretur, adeoque hujus remedii uſus magis familiariter *introduceretur*: ſed etiam, ut pro *fœminino* ſexu, idoneæ perſonæ præſtò eſſent, quæ applicationem dextrè adminiſtrare poſſent.

LVI.

Quid autem, ultimò, dicamus de CHIRURGICIS *minoribus* malis? Dicemus certè primâ fronte *paradoxon* quoddam, nempè, quod ferè graviſſima illorum, tamen multò *minora* ſint, in rei veritate, quàm vel Affectus, quibus deſtinantur: vel eventus aliorum *langvidiorum* tentaminum, quæ his aliquando ſubordinantur. Enimverò *vividius* tangere *ulcus*, pertentare *vulnus*, *dilatare*, imò *incidere*, *ſecare*, ferro ignitô *adurere*, ſenſibilia ſunt, & hinc ferè formidabilia, cœpta. Interim *inquinari*, *ſerpere*, *inveteraſcere* ulcus, *ſordidum* in profundo, manere aut fieri, *vulnus*, non *educi* quod intus abhæſit, mala *concrementa* non auferri & *exſtirpari*, corruptas jam portiones non *reſecari*, *ne partem ſinceram trahunt &c.* omnia hæc, non ſolum ſunt *deteriora*, quàm operatio talis *chirurgica*; ſed, quod præcipuum eſt, illa imprimis, quæ *pejores* habitas *Chirurgias* poſtulant, ſunt tàm *præcipitis* inſuper malitiæ, ut, niſi *maturè* admodum, *præſentior* hujusmodi operatio decenter in uſum trahatur, non æquè diu poſt, ne quidem amplius *locus* vel illi pateat, vel ulli alii. Ceterùm revera etiam de *Uſtione* illud brevitur notamus, quod eadem multis *locis* atque *modis*, longè meliores effectus poſt ſe ductura eſſet; (dummodò ſub dextra tractatione,) quàm hodie famoſæ *καῦσεις potentiales*, niſi communiter obſtaret metus patientium, ceu *immanis mali*: quem plurimum foveri

à

à tàm rariſſimo hujus ſubſidii *exercitio* ſeu uſu, neminem puto facilè in dubium vocaturum eſſe.

LVII.

Obſignamus autem tandem univerſam noſtram tractationem, repetito illo monito atque cautelâ, ut quidem nullum *malum*, quod corpori præter ordinarium Naturæ curſum obtingit, ut *in ſe* & *abſolutè parvipendi*, imò *negligi*, probemus ne dum jubeamus aut ſuadeamus; interim autem nimiò minùs etiam illud comprobare, nedum commendare, valeamus, ut *minores* etiam in comparatione, affectus, mox ea ratione pro *magnis* reputentur atque tractentur, u iis propterea non ſolùm directè *obſiſtere* neceſſarium ducatur: ſed vel planè per ejusmodi media atque methodos, quibus demum è *minore* malo *majus* fieri atque reddi poſſit. Cavendo inſuper præcipue, ne etiam *ſubſidiaria* quædam *ſpontanea* conamina, abſolutè ſano corporis ſtatui utique non ordinaria, ſed pro reliqua præſente, melius demum perveſtiganda, moleſta, aut plus minus periculoſa cauſa, potius pro *utili operatione* Naturæ agnoſcenda, mox in hanc tribum conjiciantur, adeoque potius illis ipſis obſiſtatur, quàm ut, ſive *cauſæ* illorum quoad ejus fieri poteſt, expugnentur: ſive ſimul ipſa hæc potius *ſubſidia*, *arte* unà conſpirante, *ſubleventur*, *facilitentur*, *promoventur*, adeoque, breviter, pro *bonis* potius, quàm *malis* qualibuscunque agnoſcantur. Tantò magis autem in talibus, etiam jam aliquantò verius *morbidis* malis, quæ tamen *pertinaciæ* peculiaris nomine infamiâ eſſe merentur, tanquàm *ſimplicioribus* atque levioribus malis, *directis* quibuscunque conatibus reſiſtendum eſſe cenſeamus: quô nempè nihil familiarius fit, quàm ut *minora* in *maiora*, per intempeſtivas *turbationes* potius, quàm curationes, deducantur, imo convertantur. Poſſemus fortè adhuc aliqua dicere de *minoribus*, imò in hac comparatione etiam *maioribus* malis PHARMACEVTICIS, ſeu è *Materia Medica* eligendis, cum autem tempus nos deſtituit, complectemur negotium totum parvo ambitu. Valet nempè hîc certiſſimè iterum illud, quod eſt in

uſitato proverbio, *notiora mala eſſe tolerabiliora.* Ubi, licet minimè inficiemur, quod ad *bonam Therapiam* revera etiam neceſſaria ſit *bona pharmacia*, nempè, non ſolùm bonus *uſûs* medicamenti, ſed ipſum etiam *bonum* medicamentum pro bono uſu, ſit neceſſarium: tamen nihil quidem hic obſtat, quo minus etiam de *notis* æquè atque *paucis* hoc ipſum poſſit dici, quod & bona eſſe poſſint, & ſufficere. Unde quidem breviſſimis longa dicimus, quando, primò quidem, commendamus illud, ſive *Capivaccii*, ſive antiquioris cujuscunque certè in hoc genere boni Viri: *Diſce veram Methodum & habebis vera arcana.* Pro medicamentis autem, multum dilaudari ſolitis, primò dijudicandis, obſervationem verè, & luculenter quidem, reſpondentis felicis ſucceſſûs: Pro *ſelectu* vero, ut, quamprimùm modo dictus character in ſalvo fuerit, omninò Philoſophicum illud obſervetur: *Entia non eſſe multiplicanda præter neceſſitatem*; &: *quod fieri poteſt per pauca, non debere fieri per plura.* De ingentibus autem pollicitationibus, & magnificis medicamentorm titulis, experientia ita dictante, illud teneat: *Magna nomina, magna mala*: Donec probetur contrarium.

Ita quidem, præſertim cum jam præter intentionem excreverit noſtra Tractatio, placet potius pedem hîc figere; quod quidem dum facimus, Divinæ gratiæ pro præſtito benigniſſimè auxilio, gratias humillimas nuncupamus.

S. D. G.